

ניסן התשס"ט

בס"ד

איסור דם בספר ויקרא לפרשת צו

1. (כג) רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר: (כד) לא תאכלנו על הארץ תשפכנו פנים: (כה) לא תאכלנו למען ייטב לך ולבגית אחרית פי תעשה הישר בעיני ה':

(כו) רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה': (כז) ועשית עלתיך הבשר והדם על מזבח ה' אלוֹקִיךָ ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלוֹקִיךָ והבשר תאכל:

5. הרמב"ם במורה נבוכים ג' מ"ו

ודע כי ה"צאבה" היה הדם אצלם טמא מאוד, ועם זאת הם אוכלים אותו בדמותם שהוא מזון השדים, וכאשר אכלו מי שאכלו כבר נתחבר עם השדים, ויבואו אליו ויודיעוהו העתידות כפי שמדמים ההמון מעניינית השדים. והיו שם אנשים שאכילת הדם קשה עליהם מפני שהוא דבר שטבע האדם קהה ממנו, לפיכך היו שוחטים בעל חי ומקבצים דמו בכלי או בגומה ואוכלים בשר אותו הנשחט סביב אותו הדם, מדמים בפעולה זו שהשדים אוכלים אותו הדם שהוא מזונם, והם אוכלים הבשר, ותושג הרעות, כיון שהכל אכלו על שלחן אחד בקבוצה אחת, ויבואו אליהם בדמיונם אותם השדים בחלום, ויודיעו נעלמות ויעזרו להם. כל אלה השקפות שהלכו אחריהן באותם הזמנים, והיו חשובות מפורסמות, לא היה ספק אצל ההמון באמתותן. ולכן באה התורה - השלמה אצל יודעיה - לסלק את אלה החלאים המושרשים, ואסרה אכילת הדם, והחמירה באיסורו כדרך שעשתה באזהרה על עבודה זרה בדיוק, אמר יתעלה ונתתי פני בנפש האוכלת את הדם וגו', כמו שאמר בנותן מזרעו למולך ונתתי את פני בנפש ההיא וגו', ולא נאמר כיוצא בפסוק זה במצווה שלישית זולת עבודה זרה ואכילת הדם, כי אכילתו הייתה מביאה למין מעבודה זרה והיא עבודת השדים.

וטיהרה [שפד] את הדם, ועשאתו מטהר מי שהוזה בו, והזית על אהרן ועל בגדיו וגו' וקידש הוא ובגדיו, וציווה להזותו על המזבח, ונעשת כל העבודה פיזורו שם לא קיבוצו, ואמר ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר, ושם מתפזר כמו שאמר ואת כל הדם ישפך, ואמר ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלוהיך

6. הרמב"ן על ויקרא י"ז י"א

כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתיו לכם על המזבח - משמעות הכתוב הזה שיאמר, שיאסר לנו הדם מפני שנתנו לנו להיות על המזבח לכפר על נפשותינו, והוא חלק השם, כטעם החלב. ואם נקשה למה אסר דם החיה והעוף אשר לא יקרב, נדחה את השואל, שרצה להרחיקנו מכל דם שלא נשגה בו, אע"פ שלא עשה כן בחלב כי ניכר הוא:

1. שמות פרק ג'

יז חוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו

2. שמות ז'

(כב) וידבר ה' אל משה לאמר: (כג) דבר אל בני ישראל לאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו: (כד) וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לך מלאכה ואכל לא תאכלהו: (כה) פי כל אכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה' ונכרתה הנפש האכלת מעמיה:

(כו) וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה:

(כז) כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה הנפש ההוא מעמיה:

3. שמות י"ז

(י) ואיש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יאכל כל דם ונתתי פני בנפש האכלת את הדם והכרתי אתה מקרב עמיה: (יא) כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם פי הדם הוא בנפש יכפר:

(יב) על פן אמרתי לבני ישראל כל נפש מכם לא תאכל דם והגר הגר בתוכם לא יאכל דם:

(יג) ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר:

(יד) פי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא ואמר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו פי נפש כל בשר דמו הוא כל אכלו יכרת:

(טו) וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר:

(טז) ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו:

4. דברים י"ב

(ג) השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה: (ד) כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עלתיך ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה: (טו) רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר כברכת ה' אלוֹקִיךָ אשר נתן לך בכל שערין הטמא והטהור יאכלנו כצבי וכאיל:

(טז) רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכנו פנים:

(כ) פי ירחיב ה' אלוֹקִיךָ את גבלך כאשר דבר לך ואמרת אכלה בשר פי תאנה נפשך לאכל בשר בכל אות נפשך תאכל בשר: (כא) פי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלוֹקִיךָ לשום שמו שם וזבחת מקרבך ומצאונך אשר נתן ה' לך כאשר צויתך ואכלת בשערין בכל אות נפשך: (כב) אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל פן תאכלנו הטמא והטהור יחדו יאכלנו:

7. רש"ר הירש על ויקרא ג' י"ז:

"חלב ודם הם שני קטבים של גוף הבהמה. מהות הבהמה מרוכזת בדם – "כי בדם הוא הנפש" ואילו החלב הוא התוצרת האחרונה של החיים האורגניים של הבהמה – והבהמה יצרתו לוצרך עצמה. מבחינה סימלית – בקרבן הבהמה – יכול דם הבהמה לסמל את מהותו של האדם, וגם חלב הבהמה יכול לסמל את מטרותיו של האדם. אך מבחינה ממשית אין מהות הבהמה יכולה להיות מהות אנושית, ומטרות הבהמה אל תהיינה מטרות לאדם. דוקא מפני שהם מסמלים את האדם בקרבן – אל יעברו לאדם באופן ממשי, לבל יעלה על דעתנו שאפשר לזהות את טבע האדם עם טבע הבהמה."

והרב כתב במורה הנבוכים (ג מו), כי היו הכשדים מואסים הדם ויחשבוהו להם לטומאה, אבל יאכלו ממנו הרוצים להתחבר לשדים ולהנבא מהם העתידות, והתורה תכוין לעולם להרוס בניני סכלותם בהפוך מחשבותיהם, ולכך אסרה הדם באכילה ובחרה בו להטהר בהזאות ולזרקו על המזבח לכפרה, ולכך אמר (פסוק י) ונתתי פני בנפש האוכלת את הדם, כמו שאמר בנותן מזרעו למולך (להלן כ ו), שהוא מביא למין ממיני ע"ז, כי לא נאמר כן במצוה אחרת:

ואלו דברים מיושבים, אבל הכתובים לא יורו כן, שהם יאמרו תמיד בטעם האסור, כי נפש כל בשר דמו בנפשו (פסוק יד), כי נפש הבשר בדם הוא (פסוק יא), והחזיר במשנה תורה (דברים יב כג) רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר:

[כלומר נראה שהרמב"ן במקרה זה היה מוכן לקבל את טעמו של הרמב"ם לולי התורה נתנה בפירוש נימוק אחר לאיסור זה, וממשיך הרמב"ן]

והראוי שנפרש בטעם איסורו, כי השם ברא כל הנבראים התחתונים לצורך האדם כי הוא לבדו בהם מכיר את בוראו, ואף ע"פ כן לא התיר להם באכילה מתחילה רק הצומח לא בעלי הנפש, כאשר בא בפרשת בראשית שנאמר (בראשית א כט) הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגו'. וכאשר היה במבול שנצולו בזכותו של נח, והקריב מהם קרבן, והיה לרצון לו, התיר להם השחיטה, כמו שאמר (שם ט ג) כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל, כי חיותם בעבור האדם. והנה התיר גופם אשר הוא חי בעבור האדם, שיהיה להנאתו ולצרכו של אדם, ושתהיה הנפש שבהם לכפרה לאדם, בקרבים לפניו יתברך, לא שיאכלוהו. כי אין ראוי לבעל נפש שיאכל נפש, כי הנפשות כולן לאל הנה, כנפש האדם וכנפש הבהמה לו הנה, ומקרה אחד להם, כמות זה כן מות זה, ורוח אחד לכל (קהלת ג ט):

על הדרך שיראוהו חוקרי היונים, מן השכל הפועל התנוצץ זיו וזוהר צח מאד ובהיר, וממנו יצא נצוץ נפש הבהמה, והנה היא נפש גמורה בצד מן הפנים, ולכך יש בה דעת לברוח מן הנזק וללכת אחרי הנאות לה, והיכר ברגילים, ואהבה להם, כאהבת הכלבים לבעליהן, והיכר מופלא באנשי בית בעליהם, וכן ליונים דעת והכרה:

מן הידוע עוד, כי הנאכל ישוב בגוף האוכל והיו לבשר אחד, ואם יאכל אדם נפש כל בשר והוא יתחבר בדמו והיו לאחדים בלב תהיה עובי וגסות בנפש האדם, ותשוב קרוב לטבע הנפש הבהמית אשר בנאכל, כי הדם לא יצטרך עכול כשאר הנאכלים שישתנו בעכולם, ויתלה בו נפש האדם בדם בהמה. והכתוב אומר (שם שם כא) מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ. ולכך אמר (פסוק יד) כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא, כי לכל בשר באדם ובבהמה נפש בדם, ואין ראוי לערב הנפש הנכרתת בנפש הקיימת, אבל תהיה לה כפרה על המזבח לרצון לפני ה':
וזה טעם, על כן אמרתי לבני ישראל. בעבור שהדם הוא הנפש ואין ראוי שתאכל הנפש את הנפש, ואני חמלתי על נפש האדם ונתתיו להם על המזבח שתהיה נפש הבהמה מכפרת על נפשו.

